

CZU: 343.625:343.211.3

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6563637>

NEEXECUTAREA MĂSURILOR DIN ORDONAȚA DE PROTECȚIE A VICTIMEI VIOLENȚEI ÎN FAMILIE: DISFUNȚIONALITĂȚI DE ORDIN JURISPRUDENȚIAL ȘI NORMATIV

Serghei BRÎNZA, Vitalie STATI

Universitatea de Stat din Moldova

Articolul 320¹ din Codul penal al Republicii Moldova prevede răspunderea pentru neexecutarea intenționată sau eschivarea de la executarea măsurilor stabilite de instanța de judecată în ordonanța de protecție a victimei violenței în familie. În prezentul studiu se urmărește: stabilirea disfuncționalităților ce caracterizează fie practica de aplicare a art.320¹ din Codul penal al Republicii Moldova, fie cadrul normativ privind măsurile de protecție a victimei violenței în familie; propunerea de soluții în vederea înlăturării acestor disfuncționalități. Se relevă că prima disfuncționalitate constă în omisiunea reținerii la calificare a unor fapte cu caracter penal și/sau contravențional care însoțesc săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.320¹ din Codul penal al Republicii Moldova. Se argumentează că infracțiunea prevăzută la art.320¹ din Codul penal al Republicii Moldova nu poate absorbi alte fapte cu caracter penal sau contravențional. O altă disfuncționalitate constă în interpretarea uneori superficială a prevederii de la lit.b) alin.(2) art.201¹ din Codul penal al Republicii Moldova. Această interpretare are ca efect supraestimarea sau subestimarea gradului de pericol social al celor săvârșite. Următoarea disfuncționalitate, legată de practica aplicării art.320¹ din Codul penal al Republicii Moldova, se exprimă în aceea că delimitarea infracțiunii unice prelungite de concursul de infracțiuni se face după criterii obscure care nu respectă principiul legalității. În fine, disfuncționalitatea ce caracterizează cadrul normativ privind măsurile de protecție a victimei violenței în familie constă în eficiența redusă a măsurilor de protecție stabilite în legislația Republicii Moldova. Pentru a spori eficiența acestor măsuri, legiuitorului i se recomandă să completeze lista de măsuri de protecție stabilite în alin.(2) art.278⁷ din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova și în alin.(1) art.15 al Legii nr.45/2007.

Cuvinte-cheie: *disfuncționalitate, practică judiciară, violență în familie, ordonanță de protecție a victimei violenței în familie, măsuri de protecție, injurie, huliganism, acte de persecuție, infracțiune unică prelungită, concurs de infracțiuni.*

NON-EXECUTION OF THE MEASURES OF THE ORDINANCE FOR THE PROTECTION OF THE VICTIM OF DOMESTIC VIOLENCE: JURISPRUDENTIAL AND REGULATORY DYSFUNCTIONS

Article 320¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova provides for liability for intentional non-execution or evasion from the execution of measures established by the court in the ordinance for the protection of victims of domestic violence. The present study aims at: establishing the dysfunctions that characterize either the practice of applying art.320¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova, or the normative framework regarding the measures for the protection of the victim of domestic violence; proposing solutions to eliminate these dysfunctions. It is revealed that the first dysfunction consists in the omission to retain in qualification some criminal and / or contravenational acts that accompany the commission of the crime provided in art.320¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova. It is argued that the crime, provided in art.320¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova, cannot absorb other criminal or contravenational acts. Another dysfunction is the sometimes superficial interpretation of the provision of let.b) para.(2) art.201¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova. This interpretation has the effect of overestimating or underestimating the degree of social danger of the committed acts. The following dysfunction, related to the practice of applying art.320¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova, is expressed in that the delimitation of the single prolonged crime from the cumulation of crimes is made according to obscure criteria that do not respect the principle of legality. Finally, the dysfunction, which characterizes the normative framework regarding the measures for the protection of the victim of domestic violence, consists in the reduced effectiveness of the protection measures established in the legislation of the Republic of Moldova. In order to increase the efficiency of these measures, it is recommended that the legislator completes the list of protection measures, established in para.(2) art.278⁷ of the Code of Civil Procedure of the Republic of Moldova and in para.(1) art.15 of Law no.45/2007.

Keywords: *dysfunction, judicial practice, domestic violence, the ordinance for the protection of the victim of domestic violence, protection measures, insult, hooliganism, acts of persecution, single prolonged crime, cumulation of crimes.*

Introducere

În alin.(6) art.15² al Legii nr.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie (în continuare – Legea nr.45/2007) se stabilește: „Refuzul sau eschivarea agresorului de la executarea cerin-

țelor [...] ordonanței de protecție atrage răspundere conform legii" [1]. Confirmând această teză, art.320¹ din Codul penal al Republicii Moldova [2] (în continuare – CP RM) prevede: „Neexecutarea intenționată sau eschivarea de la executarea măsurilor stabilite de instanța de judecată în ordonanța de protecție a victimei violenței în familie se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 160 la 200 de ore sau cu închisoare de până la 3 ani”.

Apariția art.320¹ CP RM constituie rezultatul adoptării Legii nr.196 din 28.07.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative [3]. Într-un act preparator, care a stat la baza adoptării acestei legi, se argumentează: „Adoptarea acestei norme distincte (adică a art.320¹ CP RM – *n.a.*) este determinată de necesitatea de a asigura victimei violenței în familie garanții de protecție eficiente și în termen restrâns” [4]. Astfel, în cazul art.320¹ CP RM, *ratio legis* este de a asigura prevenirea repetării actelor de violență în familie și, pe această cale, de a îndepărta starea de pericol pentru viața, sănătatea, integritatea fizică sau psihică, libertatea sau inviolabilitatea sexuală, libertatea psihică, libertatea fizică sau integritatea corporală a victimei violenței în familie.

Nu doar în Republica Moldova este incriminată neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie. Spre exemplu, în conformitate cu alin.(1) art.47 al Legii României nr.217 din 22.05.2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice (în continuare – Legea României nr.217/2003), „[î]ncălcarea de către persoana împotriva căreia a fost emis un ordin de protecție a oricăreia dintre măsurile prevăzute la art.38 alin.(1), (4) și (5) lit.a) și b) și dispuse prin ordinul de protecție constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 5 ani” [5]. Articolul 296 din Codul penal al Republicii Bulgaria prevede: „Persoana care [...] nu execută un ordin de protecție împotriva violenței domestice ori un ordin european de protecție se pedepsește cu închisoare de până la trei ani sau cu amendă de până la cinci mii de leve” [6]. Potrivit alin.2 art.439 din Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg, „[s]e pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 2 ani și cu amendă de la 251 euro la 3.000 euro sau numai cu una dintre aceste pedepse cel care a pătruns sau a încercat să pătrundă într-o casă, într-un apartament, o cameră sau o locuință ocupată de o persoană cu care a conviețuit sau în dependențele acestora, încălcând o dispoziție de evacuare reglementată de articolul 1 al Legii modificate din 8 septembrie 2003 privind violența domestică, o hotărâre ce atribuie provizoriu domiciliul comun unuia dintre soți sau o hotărâre ce-i interzice să revină la domiciliu, în conformitate cu art.1017-1 sau 1017-7 din noul Cod de procedură civilă” [7]. De asemenea, alin.4 art.439 din Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg prevede: „Se pedepsește cu închisoare de la 15 zile la 2 ani și cu amendă de la 251 euro la 3.000 euro sau numai cu una dintre aceste pedepse persoana care a acționat intenționat cu încălcarea interdicției de a se apropia de persoana protejată, interdicție care decurge din dispoziția de evacuare reglementată de articolul 1 al Legii modificate din 8 septembrie 2003 privind violența domestică” [7]. În aceeași ordine de idei, este de menționat că, în corespundere cu lit.a) alin.(2) art.11 al Directivei 2011/99/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13.12.2011 privind ordinul european de protecție, „[î]n eventualitatea încălcării uneia sau mai multor măsuri luate de statul de executare în urma recunoașterii unui ordin european de protecție, autoritatea competentă a statului de executare are, în conformitate cu alineatul (1), următoarele competențe: [...] să impună sancțiuni penale [...] ca urmare a încălcării, dacă această încălcare este considerată infracțiune în temeiul dreptului statului de executare [...]” [8].

Având toate acestea în vedere, subscriem la cele afirmate de Gh.Pavliuc: „[S]e justifică incriminarea în art.320¹ CP RM a faptei de neexecutare intenționată sau eschivare de la executarea măsurilor stabilite de instanța de judecată în ordonanța de protecție a victimei violenței în familie. Prin aceasta se oferă garanții în vederea realizării prevederii de la alin.(6) art.15² al Legii nr.45/2007” [9].

Într-o publicație relativ recentă a fost analizată oportunitatea incriminării faptei prevăzute la art.320¹ CP RM, precum și caracteristicile juridico-penale ale acestei fapte.¹ În cadrul studiului de față, scopul urmărit este altul: stabilirea disfuncționalităților ce caracterizează fie practica de aplicare a art.320¹ CP RM, fie cadrul normativ privind măsurile de protecție a victimei violenței în familie, precum și propunerea de soluții în vederea înlăturării acestor disfuncționalități.

¹ A se vedea: STATI, V., PAVLIUC, GH. Neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie: oportunitatea incriminării și caracteristicile juridico-penale. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XXIII Международная научная конференция (26-27 марта 2017 г., Переяслав-Хмельницкий) // Сборник научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2017, Вып.3, ч.5, p.124-130. ISSN 2524-0986*

Rezultate și discuții

1. Prima disfuncționalitate constă în omisiunea reținerii la calificare a unor fapte cu caracter penal și/sau contravențional care însoțesc săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.320¹ CP RM.

Astfel, de exemplu, în următoarele două spețe în care s-a aplicat art.320¹ CP RM, în soluția de calificare nu și-a găsit reflectare intimidarea în sensul lit.b) alin.(1) art.201¹ CP RM și injuria în sensul alin.(1) art.69 din Codul contravențional al Republicii Moldova (în continuare – CContr. RM):

– la 06.05.2020, aproximativ la ora 20:45, S.I. a venit în casa tatălui său X din satul Căbăiești, raionul Călărași. În această casă locuia permanent, de asemenea, fiica minoră Y a lui S.I. Făptuitorul a inițiat o ceartă cu aceștia, *adresându-le injurii și amenințându-i cu răfuiala fizică*. În acest fel, S.I. nu a executat ordonanța de protecție emisă de Judecătoria Strășeni (sediul Călărași) din 21.02.2020, prin care a fost obligat pe parcursul a 90 de zile: să părăsească domiciliul victimelor violenței în familie – X și Y; să stea la o distanță de cel puțin 50 m de victime; să nu le contacteze sub nicio formă [10];

– la 08.08.2017, Judecătoria Cimișlia (sediul Cimișlia) a emis ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, Ț.N. Prin această ordonanță, Ț.I. a fost obligat pe parcursul a trei luni: să stea la distanță de locul aflării victimei și de locuința acesteia; să nu o contacteze; să nu viziteze locul de muncă și de trai al victimei. La 14.08.2017, aproximativ ora 21:00, Ț.I. a venit la domiciliul lui Ț.N., unde *i-a adresat cuvinte și expresii injurioase, precum și a amenințat-o cu aplicarea violenței fizice* [11].

În alte două spețe în care s-a aplicat art.320¹ CP RM, la calificare nu a fost reținută violența în familie în sensul art.78¹ CContr. RM și injuria în sensul alin.(1) art.69 CContr. RM:

– la 20.02.2018, Judecătoria Ungheni (sediul Nisporeni) a emis ordonanță de protecție a victimei violenței în familie, C.L., care a fost agresată de către C.I. Având obligația de a părăsi temporar locuința comună, de a sta departe de locul aflării victimei, de a exclude orice contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, de a nu se apropia de locul de muncă al victimei și de locul de studii al copiilor victimei, la 17.03.2018, aproximativ la ora 20:30, C.I. a pătruns în locuința comună, *a adresat cuvinte injurioase și a aplicat violență fizică* asupra lui C.L. și a mamei sale, C.N. Astfel, făptuitorul a lovit-o pe C.L. cu palma peste față, după care i-a aplicat lui C.N. câteva lovituri cu pumnul și a tras-o de păr, cauzându-le dureri fizice și suferință psihică [12];

– la 06.05.2020, Judecătoria Cahul (sediul central) a emis ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, E.C., pe un termen de trei luni. Prin această ordonanță au fost stabilite obligații pentru agresorul N.C.: să părăsească locuința comună; să stea la o distanță de cel puțin 300 m de locul de trai al victimei; să nu contacteze cu victima telefonic sau prin alte căi de comunicație. După câteva zile de la emiterea ordonanței de protecție, N.C. a revenit la domiciliul victimei, contactând cu aceasta. Ulterior, la 09.06.2020, în jurul orei 11:30, aflându-se la domiciliul victimei, N.C. *i-a adresat injurii, după care a lovit-o cu pumnii și cu picioarele în diferite părți ale corpului*. În rezultat, victimei i-au fost cauzate dureri fizice [13].

În următoarea speță în care s-a aplicat art.320¹ CP RM, în soluția de calificare nu și-a găsit reflectare violența în familie în sensul lit.a) alin.(1), lit.c) alin.(2) sau lit.a) alin.(3) art.201¹ CP RM: la 06.05.2020, prin ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, Judecătoria Bălți (sediul central) l-a obligat pe G.N. timp de 90 de zile: să nu intre în locuința lui G.M.; să stea la o distanță nu mai mică de 200 m de victimă; să nu contacteze cu ea sub nicio formă. La 25.05.2020, în jurul orei 19:00, G.N. a mers la domiciliul lui G.M. și *a agresat-o fizic* [14].

În alte două spețe în care s-a aplicat art.320¹ CP RM, la calificare nu a fost reținută violența în familie în sensul art.78¹ CContr. RM:

– la 12.09.2016, Judecătoria Cimișlia (sediul Cimișlia) a emis ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, R.A., agresate de către R.S. La 17.09.2016, în jurul orei 18:00, R.S. a intrat în domiciliul lui R.A., unde a inițiat o ceartă. Făptuitorul *a lovit victima cu pumnul de două ori în diferite părți ale corpului, cauzându-i suferințe psihice și dureri fizice* [15];

– la 07.12.2018, Judecătoria Strășeni (sediul central) a emis ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, M.D., agresate de către M.P. Astfel, M.P. a fost obligat: să nu se apropie de victimă la o distanță mai mică de 2 m; să nu o contacteze telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod. La 09.02.2019, între orele 21:30 și 22:00, aflându-se pe str. Mihai Eminescu din or. Strășeni, observând-o pe M.D. care se afla într-un automobil ce staționa, M.P. *a lovit-o cu portiera automobilului, cauzându-i echimoze la nivelul membrelor inferioare* [16].

În următoarele două spețe în care s-a aplicat art.320¹ CP RM, în soluția de calificare nu și-au găsit reflecție actele de persecuție în sensul art.78² CContr. RM:

– la 06.09.2017, Judecătoria Chișinău (sediul Buiucani) a emis ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, B.L. Prin aceasta, G.A. a fost obligat: să stea la o distanță de cel puțin 200 m de victimă; să excludă orice contact telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod cu victima sau cu persoanele dependente de ea; să participe la un program special de tratament sau de consiliere pentru reducerea violenței. Ignorând aceste obligații, G.A. a efectuat multiple apeluri și a expediat multiple mesaje sms pe numărul de telefon mobil al victimei, exercitând asupra acesteia presiuni psihologice și provocându-i o stare de frustrare [17];

– la 22.11.2019, prin ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, Judecătoria Chișinău (sediul central) l-a obligat pe R.S.: să stea la o distanță de minimum 200 m de locuința și de locul aflării victimei X și a copilului minor al acesteia; să excludă orice contact vizual cu acestea; să nu contacteze telefonic, prin corespondență, prin rețele de socializare, prin aplicații telefonice sau în orice alt mod victima X și copilul minor al acesteia. În perioada 11.01.2020 - 23.01.2020 R.S. a scris numeroase mesaje victimei X, cauzându-i astfel un prejudiciu moral [18].²

În fine, în alte două spețe în care s-a aplicat art.320¹ CP RM, la calificare nu a fost reținut huliganismul nu prea grav în sensul art.354 CContr. RM:

– la 15.03.2017, Judecătoria Chișinău (sediul central) a emis ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, N.Z. La 18.04.2017, aproximativ la ora 19:08, încălcând măsurile de protecție stabilite în ordonanța respectivă, N.I. a intrat în scara blocului locativ în care locuia N.Z., s-a apropiat de ușa de intrare în apartamentul în care se afla victima și a început să bată cu pumnii și cu picioarele în ușă, deformând-o. În continuare, cu ajutorul unui obiect dur și ascuțit, N.I. a deteriorat suprafața și mânerul ușii [19];

– la 18.07.2018, Judecătoria Chișinău (sediul Râșcani) a emis ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, G.A. La 19.07.2018, în jurul orei 11:30, încălcând măsurile de protecție stabilite în ordonanța respectivă, G.V. a venit la locuința victimei, unde a bătut cu picioarele în ușa de la intrare a apartamentului victimei și i-a adresat acesteia cuvinte injurioase [20].

În rezultatul analizei spețelor prezentate mai sus, trebuie să afirmăm că infracțiunea prevăzută la art.320¹ CP RM nu poate absorbi faptele specificate la lit.a) sau b) alin.(1), lit.c) alin.(2) ori lit.a) alin.(3) art.201¹ CP RM sau la alin.(1) art.69, art.78¹, 78² ori 354 CContr. RM. Astfel de fapte penale sau contravenționale sunt săvârșite – fie exclusiv, fie de cele mai dese ori – pe calea acțiunii. Cât privește infracțiunea prevăzută la art.320¹ CP RM, aceasta este comisă prin inacțiune. Drept urmare, orice faptă comisă pe calea acțiunii depășește cadrul infracțiunii prevăzute la art.320¹ CP RM.

Un alt argument reiese din alin.(2) art.17 al Legii nr.45/2007: „În caz de comitere a actelor de violență în familie care întrunesc elementele constitutive de infracțiune, survine răspunderea în condițiile legii, indiferent de stabilirea măsurilor de protecție (evid. ns.)” [1]. Această exigență a fost ignorată în spețele în care s-a aplicat doar art.320¹ CP RM, fără a se reține la calificare lit.a) sau b) alin.(1), lit.c) alin.(2), lit.a) alin.(3) art.201¹ CP RM ori art.78¹ CContr. RM. Aplicarea art.201¹ CP RM sau a art.78¹ CContr. RM nu este condiționată de aplicarea sau neaplicarea art.320¹ CP RM.

Înainte de a prezenta următorul argument, menționăm că în deciziile și sentințele de condamnare în baza art.320¹ CP RM găsim mențiuni referitoare la obligația executantului măsurilor de protecție a victimei violenței în familie, impuse prin ordonanța de protecție, de a nu comite acte de violență în familie:

² Referitor la fapta prevăzută la art.78² CContr. RM, Gh.Pavliuc opinează: „Urmările prejudiciabile ale faptei în cauză presupun atât inducerea victimei a stării de anxietate, a fricii pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, cât și modificarea conduitei de viață. Nu este suficientă doar: inducerea victimei a stării de anxietate, a fricii pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate; modificarea conduitei de viață. Producerea, din cauze independente de voința făptuitorului, doar a uneia dintre aceste consecințe va însemna că ne aflăm la etapa de tentativă. Prin „stare de anxietate” se are în vedere starea de frământare, de grijă, de îngrijorare, de neliniște, de așteptare încordată, însoțită de palpații, de sufocare, de jenă în respirație sau de alte asemenea tulburări fiziologice. Prin „frică” se înțelege starea de adâncă neliniște și de tulburare, provocată de un pericol real sau imaginar. Atât starea de anxietate, cât și frica, indusă victimei, trebuie să aibă ca obiect fie siguranța proprie a acesteia, fie siguranța rudelor apropiate ale victimei. Cât privește modificarea conduitei de viață, aceasta presupune împiedicarea desfășurării de către victimă a unei vieți normale. Cu alte cuvinte, victima este nevoită să renunțe la anumite tabieturi, să nu frecventeze locațiile obișnuite, să-și modifice regimul zilnic, programul de activitate, itinerarul etc., să nu comunice cu anumite persoane, să nu utilizeze anumite mijloace de comunicație etc.”.*

* PAVLIUC, GH. Actele de persecuție în reglementarea Codului contravențional al Republicii Moldova: analiza unei inovații legislative. În: *International Scientific Journal Euro-American Scientific Cooperation: research articles*, 2017, vol.15, p.34-37. ISBN 978-1-77192-337-8

– „[...] G.N., fiind obligat, prin încheierea Judecătorei Bălți (sediul central) și ordonanța de protecție a victimei violenței în familie din 06.05.2020, de a nu comite acte de violență fizică și psihică [...]” [14];

– „P.A., având scopul neexecutării intenționate a măsurilor stabilite de instanța de judecată în ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, emisă la 03.05.2016 de Judecătoria Drochia (sediul central), în favoarea victimei P.L. [...] și a fiicei minore P.D., [...] prin care a fost obligat de a nu comite acte de violență în privința victimelor și a membrilor familiei lor [...]” [21];

– „C.S., cunoscând cu certitudine că, de către instanța de judecată, în privința sa a fost eliberată, la data de 29.03.2018, ordonanța de protecție pe o perioadă de 60 de zile, față de victima X [...], fiindu-i aplicată interdicția [...] să aplice acte de violență fizică și psihică asupra ei” [22].

Obligația de a nu comite acte de violență în familie nu poate și nu trebuie să fie menționată într-o ordonanță de protecție a victimei violenței în familie. Or, „[î]n ipoteza faptei prejudiciabile prevăzute la art.320¹ CP RM, obiectul refuzului îl constituie executarea măsurilor stabilite de instanța de judecată în ordonanța de protecție a victimei violenței în familie. Astfel de măsuri sunt enunțate în alin.(2) art.318⁴ din Codul de procedură civilă (în continuare – CPC PM)³ și în alin.(1) art.15 al Legii nr.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie” [23]. Lista de obligații din alin.(2) art.278⁷ CPC RM, precum și lista de obligații din alin.(1) art.15 al Legii nr.45/2007, nu conțin obligația de a nu comite acte de violență în familie. Menționarea unei astfel de obligații în deciziile și sentințele de condamnare în baza art.320¹ CP RM este nu altceva decât o improvizare stângace care, de altfel, contravine explicației din pct.11 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1 din 28.05.2012 cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a prevederilor Capitolului XXX¹ din Codul de procedură civilă (aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie): „Instanțele judecătorești, la soluționarea cererilor privind aplicarea măsurilor de protecție, vor stabili concret ce fel de măsuri de protecție se solicită în aceste cereri și, totodată, vor constata și alte circumstanțe care au importanță pentru soluționarea pricinii, ținând cont de stipulările art.3 din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr.45-XVI din 01.03.2007, care definește subiecții violenței în familie și condițiile în care persoanele pot fi considerate subiecți ai violenței în familie. De exemplu: conlocuirea sau locuirea separată. *Instanțele de judecată nu vor aplica măsuri de protecție care nu sunt prevăzute de legislație. Spre exemplu: obligarea de a nu comite acte de violență asupra petiționarei. O astfel de formulare a măsurii de protecție este alogică, deoarece violența în familie este interzisă în general (evid. ns.)*” [24].

Interdicția penală de a nu comite violența în familie reiese implicit din art.201¹ CP RM, iar interdicția contravențională de a săvârși o asemenea faptă reiese implicit din art.78¹ CContr. RM. Deci, subiecților faptelor prevăzute la art.201¹ CP RM și la art.78¹ CContr. RM le revine obligația de a nu comite violența în familie. Obligația de a nu comite violența în familie nu reprezintă o obligație a executantului măsurilor de protecție a victimei violenței în familie impuse prin ordonanța de protecție. Deci, o astfel de obligație nu poate să-i revină subiectului infracțiunii prevăzute la art.320¹ CP RM. Ignorarea acestei teze ar însemna că faptele prevăzute la art.201¹ CP RM și la art.78¹ CContr. RM ar fi absorbite de infracțiunea specificată la art.320¹ CP RM. Însă, din ceea ce am menționat *supra* rezultă că o asemenea absorbție nu este posibilă.

Așadar, concluzia poate fi doar una: în cazul în care este săvârșită nu doar neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, ci și violența în familie, făptuitorului urmează să i se aplice nu doar art.320¹ CP RM, ci și art.201¹ CP RM sau art.78¹ CContr. RM.

2. O altă disfuncționalitate, pe care o semnalăm, constă în interpretarea uneori superficială a prevederii de la lit.b) alin.(2) art.201¹ CP RM („săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție”).

Mai întâi, vom prezenta un exemplu de aplicare a lit.b) alin.(2) art.201¹ CP RM, care este susținută cu argumente și, din această cauză, nu provoacă suspiciuni legate de temeinicie: prin ordonanța de protecție emisă de Judecătoria Chișinău (sediul Buiucani) la 20.11.2018, au fost instituite, pe un termen de trei luni, măsuri de protecție în privința victimei violenței în familie, X, agresate de către fiul acesteia, C.V. În special, C.V. a fost obligat: să părăsească domiciliul în care locuia cu mama sa; să stea la o distanță de cel puțin 200 m de locul aflării victimei; să nu aibă contacte telefonice, prin corespondență sau în orice alt mod cu victima

³ Prin Legea nr.17 din 05.04.2018 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, art.318⁴ din Codul de procedură civilă a fost abrogat, iar în locul acestuia a fost adoptat art.278⁷.*

* În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.142-148.

sau cu alte persoane dependente de ea. Prin ordonanța de protecție, care a fost emisă de Judecătoria Chișinău (sediul central) la 20.02.2019, măsurile de protecție menționate au fost prelungite pe un termen de trei luni. La 05.04.2019, aproximativ la ora 11:00, C.V. s-a deplasat la domiciliul mamei sale, unde, sub pretextul de a lua anumite lucruri personale, a intrat în apartamentul victimei, a inițiat un conflict cu aceasta și a amenințat-o cu violența fizică *din motiv că nu-i permitea să locuiască cu ea în același apartament*. Apoi, C.V. a luat un cuțit de bucătărie cu care i-a aplicat mamei sale o lovitură în regiunea coapsei drepte, cauzându-i puternice suferințe fizice [25]. În acest caz, legătura violenței în familie cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție rezultă din sintagma „din motiv că nu-i permitea să locuiască cu ea în același apartament”. Astfel, C.V. a săvârșit violența în familie nu oarecum, ci din răzbunare pentru faptul că a fost obligat să părăsească apartamentul în care locuia, obligare care se datora solicitării de către victimă a măsurilor de protecție aplicate de către instanța de judecată.

În următoarea speță planează suspiciuni asupra temeiniciei invocării la calificare a lit.b) alin.(2) art.201¹ CP RM: fiind în concubinaj cu X, T.Gh. a manifestat un comportament violent față de ea și copilul lor minor, exprimat în: adresarea cuvintelor injurioase; amenințarea cu aplicarea violenței; aplicarea violenței; inițierea certurilor și bătăilor în prezența copilului lor; intimidarea victimelor în scop de impunere a voinței și a controlului personal. Astfel, la 28.03.2019, aproximativ la ora 20:00, aflându-se la domiciliul său, T.Gh. a inițiat un conflict cu X, în timpul căruia a apucat-o de mâini, a trântit-o jos și a amenințat-o că-i va tăia nasul cu un cuțit, după care a atins-o cu cuțitul la nas, cauzându-i excoriații. La 18.06.2019, aproximativ la ora 18:30, T.Gh. a venit la domiciliul victimei și, în prezența copilului lor, a început să se exprime în adresa lui X cu cuvinte injurioase. Ulterior, T.Gh. i-a aplicat lui X mai multe lovituri cu un furtun în regiunea piciorului stâng. Apoi T.Gh. a luat un topor și, amenințând-o că-i va tăia piciorul, s-a îndreptat spre X, însă ea s-a ferit. T.Gh. a reușit s-o atingă cu lama toporului în regiunea piciorului stâng, cauzând-i echimoze și excoriații [26]. Accentuăm că în această speță ordonanța de protecție a victimei violenței în familie a fost emisă de Judecătoria Cimișlia (sediul Cimișlia) la 14.05.2019. Faptele de violență în familie, calificate în baza lit.b) alin.(2) art.201¹ CP RM, au fost săvârșite de către T.Gh. la 28.03.2019 și la 18.06.2019. Drept urmare, nu este clar ce legătură are violența în familie, săvârșită la 28.03.2019 și calificată în baza lit.b) alin.(2) art.201¹ CP RM, cu măsurile de protecție a victimei violenței în familie aplicate la 14.05.2019. În această ipoteză, deoarece lipsește antecedenta cronologică, constatăm lipsa temeiului invocării lit.b) alin.(2) art.201¹ CP RM. Cât privește violența în familie săvârșită la 18.06.2019, nu a fost prezentat niciun argument în susținerea calificării acestei fapte conform lit.b) alin.(2) art.201¹ CP RM. Cu certitudine, doar antecedenta cronologică nu este suficientă în vederea aplicării în această ipoteză a lit.b) alin.(2) art.201¹ CP RM. Or, în dispoziția acestei norme legiuitorul utilizează sintagma „săvârșite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție”, nu sintagma „după solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție”. Prin aceasta, legiuitorul a sugerat că antecedenta causală implică mai mult decât o simplă antecedentă cronologică.

Aceeași constatare poate fi făcută în raport cu următoarea speță în care a fost aplicată lit.b) alin.(2) art.201¹ CP RM: o perioadă îndelungată de timp, până la începutul lunii mai 2019, aflându-se la domiciliul său, în urma relațiilor conflictuale apărute cu soția G.L., cu care locuia împreună, G.Gh. a maltratat-o și a săvârșit acțiuni violente asupra ei, cauzându-i vătămări corporale, suferințe psihice și prejudicii morale [27]. În acest caz, ordonanța de protecție a fost emisă de către Judecătoria Soroca (sediul Florești) la 28.01.2020. Constatăm prezența antecedentei cronologice, însă nu putem identifica antecedenta causală. Or, în ultima speță nu a fost prezentat niciun argument care ar confirma legătura faptei de violență în familie, săvârșite de către G.Gh., cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție.

În ultimele două exemple din practica judiciară pericolul social al celor comise a fost supraevaluat. În contrast, în numeroase alte spețe din practica judiciară pericolul social al celor comise pare a fi subestimat. Or, în astfel de spețe, în descrierea faptelor de violență săvârșite în familie se recurge la sintagma „amenințarea cu răfuială fizică” [10, 14, 28-36]. Subliniem că în aceste spețe neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie a fost săvârșită după o faptă de violență în familie care a fost reținută la calificare și înainte de o altă faptă de violență în familie care, din cauze obscure, nu a fost reținută la calificare. Având în vedere antecedenta cronologică a faptei de neexecutare a măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie în raport cu fapta de violență în familie care nu a fost reținută la calificare, ne întrebăm: de ce persoanele abilitate cu aplicarea legii penale nu au examinat posibilitatea legăturii dintre fapta de violență în familie, care nu a fost reținută la calificare, cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție?

Or, odată ce executantul măsurilor de protecție a victimei violenței în familie amenință această victimă cu răfuiala, ar fi rezonabil să presupnem că răfuiala cu care acesta amenință are drept cauză tocmai solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție.

3. Spre deosebire de disfuncționalitățile analizate *supra*, ce caracterizează exclusiv practica de aplicare a art.320¹ CP RM, următoarea disfuncționalitate caracterizează atât practica de aplicare a art.320¹ CP RM, cât și cadrul normativ privind măsurile de protecție a victimei violenței în familie.

Astfel, atestăm spețe în care infracțiunea prevăzută la art.320¹ CP RM se repetă de:

– patru ori (25.01.2019; 04.02.2019; 08.02.2019; 05.04.2019) [37]; (21.10.2019; 09.11.2019; 15.11.2019; 16.11.2019) [38]; (13.01.2017; 02.06.2017; 26.10.2017; 09.12.2017) [39];

– cinci ori (22.06.2017; 25.06.2017; 26.06.2017; 24.07.2017; 27.07.2017) [40]; (01.09.2017; 08.09.2017; 10.09.2017; 18.09.2017; 01.10.2017) [41];

– opt ori (29.01.2020; 30.01.2020; 31.01.2020; 02.02.2020; 03.02.2020; 04.02.2020; 27.02.2020; 28.02.2020) [14].⁴

În toate aceste spețe a fost constatată prezența concursului de infracțiuni. Precizăm că, în ultimul caz, poziția inițială privind concursul de infracțiuni a cedat locul poziției finale privind infracțiunea unică prelungită alcătuită din opt episoade. În acest plan, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a prezentat următoarele considerente: „[În descrierea faptelor incriminate, procurorul, începând cu episodul din 30.01.2020 [...], a indicat că inculpatul G.Gh. și-a „continuat intențiile sale infracționale”, prin ce a legat toate opt episoade cu o intenție unică [...]. Astfel, Colegiul penal lărgit statuează [...] lipsa pluralității de infracțiuni în acțiunile inculpatului, fiind [săvârșită] de fapt o infracțiune prelungită [...]” [27]. Așadar, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a folosit ca argument sintagma „a continuat intențiile sale infracționale”, la care a recurs procurorul, fără a analiza sub aspect factologic dacă cele săvârșite de către G.Gh. corespund condițiilor specificate în art.30 CP RM. În acest mod, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție nu a reușit să convingă că, la 29.01.2020, G.Gh. deja avea formată intenția să comită actele infracționale care datează din: 30.01.2020; 31.01.2020; 02.02.2020; 03.02.2020; 04.02.2020; 27.02.2020; 28.02.2020. Nu există niciun indiciu în susținerea unei astfel de interpretări.

În opoziție, în alte cazuri din practica judiciară, la calificare s-a reținut din start o singură infracțiune prevăzută la art.320¹ CP RM, nu un concurs dintre asemenea infracțiuni:

– la 08.08.2017, la cererea lui S.A., Judecătoria Chișinău (sediul Ciocana) a dispus aplicarea măsurilor de protecție, iar S.Gh. a fost obligat pe un termen de 20 de zile: de a părăsi locuința comună; de a sta departe de locuința victimei; de a nu se apropia de locul de muncă al lui S.A.; de a nu o contacta telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod; de a sta la o distanță de cel puțin 200 m de locul aflării victimei; de a exclude orice contact vizual cu aceasta. La data X, S.Gh. a intrat în casa de locuit a victimei, unde a rămas să doarmă. La data Y, aproximativ la ora 07:00, sub pretextul de a lua hainele personale, S.Gh. a intrat în casa de locuit a victimei [42];⁵

– la 15.11.2018, Judecătoria Strășeni (sediul central) a dispus aplicarea măsurilor de protecție, iar L.V. a fost obligat pe un termen de 90 de zile: de a părăsi temporar locuința în care locuia cu victima L.G.; de a sta departe de locul aflării acesteia; de a nu contacta pe victima L.G. În noaptea de 15.11.2018 spre 16.11.2018, L.V. s-a întors în locuința în care locuia cu victima L.G., voind să doarmă acolo. În perioada 16.11.2018 - 01.12.2018, la 07.12.2018 și la 13.12.2018 L.V. a revenit în locuința în care locuia cu victima L.G., a inițiat un conflict cu aceasta, adresându-i cuvinte injurioase [43];

– Judecătoria Chișinău (sediul central) a emis la 15.03.2017 ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, N.Z., agresate de către N.I. Prin această ordonanță N.I. a fost obligat: să stea la o distanță nu mai mică de 100 m de victimă; să părăsească locuința comună; să nu contacteze victima prin telefon, corespondență poștală sau în orice alt mod. La 18.04.2017 N.I. s-a apropiat de ușa de intrare în apartamentul în care domiciliază victima și a lovit cu pumnii și cu picioarele în ușă, deformând-o. În continuare, cu ajutorul unui

⁴ Subliniem că am selectat doar exemplele în care infracțiunea prevăzută la art.320¹ CP RM se repetă de patru sau de mai multe ori. Or, exemplele în care infracțiunea în cauză se repetă de două sau de trei ori sunt mult prea numeroase.

⁵ Cu această ocazie, menționăm că posibilitatea ascunderii datei săvârșirii infracțiunii nu este stabilită în Regulamentul privind modul de publicare a hotărârilor judecătorești pe portalul național al instanțelor de judecată și pe pagina web a Curții Supreme de Justiție (anexa la Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr.658/30 din 10.10.2017).*

* În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.411-420.

obiect dur și ascuțit, N.I. a deteriorat suprafața ușii și mânerul acesteia. La 04.05.2017, observând-o pe N.Z. în stradă, N.I. s-a apropiat de aceasta și a înjurat-o. În aceeași zi, seară, N.I. a venit la ușa apartamentului în care domiciliază victima, i-a adresat victimei cuvinte injurioase și a amenințat-o cu răfuială fizică [44].

În niciuna dintre aceste trei spețe nu a fost prezentat măcar un argument care ar confirma prezența intenției unice de a săvârși infracțiunea prevăzută la art.320¹ CP RM. Astfel de exemple contribuie la crearea impresiei că, în practica judiciară, delimitarea infracțiunii unice prelungite de concursul de infracțiuni se face după criterii obscure care nu au nici cel mai mic suport în legea penală.

Această disfuncționalitate caracterizează practica de aplicare a art.320¹ CP RM. În continuare vom vorbi despre disfuncționalitatea ce caracterizează cadrul normativ privind măsurile de protecție a victimei violenței în familie.

Astfel, atât exemplele din practica judiciară în care infracțiunile prevăzute la art.320¹ CP RM formează un concurs, cât și exemplele din practica judiciară în care infracțiunea prevăzută la art.320¹ CP RM îmbracă forma unei infracțiuni unice prelungite, demonstrează eficiența redusă a măsurilor de protecție stabilite în alin.(2) art.278⁷ CPC RM și în alin.(1) art.15 al Legii nr.45/2007. Or, în conformitate cu alin.(1) art.15² al Legii nr.45/2007, „[s]upravegherea executării măsurilor de protecție a victimei violenței în familie, impuse prin [...] și prin ordonanța de protecție, este de competența poliției”. Potrivit alin.(1) art.15³ al aceleiași legi, „[p]rocesul de evaluare și management al riscurilor de repetare / comitere a actelor de violență în familie este destinat răspunsului cu măsuri neîntârziate și adecvate menite să asigure protecția victimei sau potențialei victime în urma acțiunilor sau potențialelor acțiuni ale agresorului”. Se pare că aceste acțiuni, prevăzute de Legea nr.45/2007, se reduc, de fapt, la contabilizarea numărului de încălcări ale ordonanței de protecție a victimei violenței în familie, nu la prevenirea efectivă a repetării actelor de neexecutare a măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, precum și a actelor de violență în familie.

Considerăm că, în planul prevenirii efective a repetării actelor de neexecutare a măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, precum și a actelor de violență în familie, ar fi utilă luarea în considerare a experienței legiuitorului român. La concret, lista de măsuri de protecție, stabilite în alin.(2) art.278⁷ CPC RM și în alin.(1) art.15 al Legii nr.45/2007, ar putea fi suplimentată cu anumite măsuri care sunt prevăzute în art.38 al Legii României nr.217/2003:

- limitarea dreptului de folosință al agresorului numai asupra unei părți a locuinței comune atunci când aceasta poate fi astfel partajată încât agresorul să nu vină în contact cu victima (lit.c) alin.(2));
- cazarea / plasarea victimei, cu acordul acesteia, și, după caz, a copiilor, într-un centru de asistență dintre cele prevăzute la art.19⁶ (lit.d) alin.(2));
- suportarea de către agresor a chiriei și/sau a întreținerii pentru locuința temporară unde victima, copiii minori sau alți membri de familie locuiesc ori urmează să locuiască din cauza imposibilității de a rămâne în locuința familială (alin.(3)) [5].

O astfel de completare a alin.(2) art.278⁷ CPC RM și a alin.(1) art.15 al Legii nr.45/2007 ar asigura o mai mare diversificare și flexibilizare a măsurilor de protecție a victimei violenței în familie. Aceasta, la rândul său, ar putea contribui la prevenirea mai eficientă a repetării actelor de violență în familie.

Nu sunt de neglijat nici următoarele prevederi din art.31 al Legii României nr.217/2003: „[...] (5) Dacă prin ordinul provizoriu de protecție s-a luat măsura evacuării temporare a agresorului, iar acesta nu are asigurată cazarea din altă sursă, i se va asigura de îndată informarea și orientarea, la cererea sa, către centrele rezidențiale care oferă cazare pentru persoanele fără adăpost sau adăposturile de noapte, gestionate de autoritățile administrației publice locale, sau orice alt loc adecvat. În situația în care agresorul solicită cazarea într-un centru rezidențial din categoria celor menționate mai sus, acesta va fi orientat și condus de îndată către centrele rezidențiale gestionate de autoritățile administrației publice locale sau, după caz, către alte centre sociale adecvate de către echipa mobilă prevăzută la art.51. (6) În cazul în care agresorul nu dorește să beneficieze de cazarea pusă la dispoziție potrivit alin.(5) și optează să locuiască la o rudă sau la orice altă persoană, i se va solicita să dea o declarație privind adresa la care va locui și persoana care îi va asigura cazarea. În cazul în care agresorul refuză să dea respectiva declarație, se va consemna acest fapt în procesul-verbal întocmit potrivit prevederilor art.33 alin.(4)” [5].

⁶ Alineatul (1) al acestui articol prevede: „Centrele de primire în regim de urgență [...] sunt unități de asistență socială, cu sau fără personalitate juridică, de tip rezidențial, care asigură protecție, găzduire, îngrijire și consiliere victimelor violenței domestice”.

Or, practica judiciară, pe care am analizat-o în cadrul acestui studiu, demonstrează că în majoritatea cazurilor, prin ordonanța de protecție a victimei violenței în familie se aplică măsura de protecție stabilită la lit.a) alin.(1) art.15 al Legii nr.45/2007: obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor. Aplicarea acestei măsuri lipsește adesea făptuitorul de unicul adăpost. Drept urmare, încălcarea repetată a măsurii de protecție stabilite la lit.a) alin.(1) art.15 al Legii nr.45/2007 este condiționată, în multe cazuri, de dorința făptuitorului de a nu petrece noaptea în stradă. Interzicerea făptuitorului de a beneficia de singurul adăpost disponibil îl face recalitrant, îl determină să încalce repetat măsurile de protecție a victimei violenței în familie și, în unele cazuri, să săvârșească repetat violența în familie.

Este adevărat că prevederile de la alin.(5) și (6) art.31 al Legii României nr.217/2003 se referă la ordinul provizoriu de protecție, ceea ce ar corespunde cu ordinul de restricție de urgență în sensul Legii nr.45/2007. Cu toate acestea, considerăm că recepționarea unor astfel de prevederi în vederea perfecționării cadrului normativ autohton privind măsurile, stabilite în ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, ar răspunde necesității de a asigura prevenirea actelor de violență de un grad sporit de pericol social. În această ordine de idei, este relevantă următoarea speță: R.A. a fost condamnat în baza lit.e¹) și j) alin.(2) art.145 și art.320¹ CP RM. Astfel, la 21.07.2017, Judecătoria Ungheni (sediul central) a emis ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, B.A. Prin această ordonanță, emisă pe un termen de trei luni, lui R.A. i-au fost stabilite următoarele obligații: *de a părăsi locuința victimei B.A.; de a sta departe de această locuință; de a sta departe de locul aflării victimei; de a nu contacta cu ea.* La 14.08.2017, în jurul orei 19.00, R.A. a sărit gardul gospodăriei lui B.A. și cu o rangă metalică i-a aplicat victimei mai multe lovituri în cap și în alte părți ale corpului. În rezultat, B.A. a decedat [45].

Nu putem exclude cu totul posibilitatea că, dacă R.A. ar fi avut asigurată cazarea sau ar fi fost îndrumat să găsească un adăpost, atunci gradul de agresivitate a acestuia ar fi fost mai redus, iar violența la adresa lui B.A. ar fi fost evitată sau n-ar fi atins intensitatea unui omor.

Concluzii

Atât practica de aplicare a art.320¹ CP RM, cât și cadrul normativ privind măsurile de protecție a victimei violenței în familie, se caracterizează prin anumite disfuncționalități.

Prima disfuncționalitate constă în omisiunea reținerii la calificare a unor fapte cu caracter penal și/sau contravențional care însoțesc săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.320¹ CP RM. Or, infracțiunea prevăzută la art.320¹ CP RM nu poate absorbi faptele specificate la lit.a) sau b) alin.(1), lit.c) alin.(2) ori lit.a) alin.(3) art.201¹ CP RM sau la alin.(1) art.69, art.78¹, 78² ori 354 CContr. RM.

O altă disfuncționalitate constă în interpretarea uneori superficială a prevederii de la lit.b) alin.(2) art.201¹ CP RM. Astfel, în unele cazuri din practica judiciară această prevedere este aplicată în lipsa unei legături dintre fapta de violență în familie cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție. În alte cazuri din practica judiciară, nu este examinată posibilitatea legăturii dintre fapta de violență în familie, care a presupus amenințarea victimei cu răfuiala fizică, cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție.

Următoarea disfuncționalitate, legată de practica aplicării art.320¹ CP RM, se exprimă în aceea că delimitarea infracțiunii unice prelungite de concursul de infracțiuni se face după criteriile obscure care nu au nici cel mai mic suport în legea penală.

Disfuncționalitatea ce caracterizează cadrul normativ privind măsurile de protecție a victimei violenței în familie constă în eficiența redusă a măsurilor de protecție stabilite în alin.(2) art.278⁷ CPC RM și în alin.(1) art.15 al Legii nr.45/2007. Pentru a spori eficiența acestor măsuri, se recomandă ca lista măsurilor de protecție, stabilite în alin.(2) art.278⁷ CPC RM și în alin.(1) art.15 al Legii nr.45/2007, să fie completată cu anumite măsuri prevăzute în art.38 al Legii României nr.217/2003.

Referințe:

1. Legea nr.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.55-56.
2. Codul penal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129.
3. Legea nr.196 din 28.07.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.306-313.
4. *Raportul divergențelor cu privire la proiectul de Lege cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative din domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie (reavizare)*. Disponibil: http://www.particip.gov.md/public/documente/139/ro_2885_Raportuldivergențelor-reavizare.pdf [Accesat: 31.01.2022]

5. Legea României nr.217 din 22.05.2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice. În: *Monitorul Oficial al României*, 2003, nr.367.
6. *Codul penal al Republicii Bulgaria*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html [Accesat: 31.01.2022]
7. *Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Luxemburg-RO.html [Accesat: 31.01.2022]
8. *Directiva 2011/99/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13.12.2011 privind ordinul european de protecție*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0099&from=RO> [Accesat: 31.01.2022]
9. PAVLIUC, GH. Reflecții asupra amendamentelor operate în Codul penal al Republicii Moldova prin Legea nr.196/2016. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XXI Международная научная конференция (26-27 января 2017 г., Переяслав-Хмельницкий) // Сб. научных трудов*. Переяслав-Хмельницкий, 2017, Вып.1, ч.4, p.109-114. ISSN 2524-0986
10. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 12.10.2021. Dosarul nr.1ra-1487/2021*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19660 [Accesat: 29.01.2022]
11. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 16.11.2021. Dosarul nr.1ra-1398/2021*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19909 [Accesat: 29.01.2022]
12. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 11.12.2019. Dosarul nr.1ra-1802/2019*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14945 [Accesat: 29.01.2022]
13. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 03.03.2021. Dosarul nr.1ra-691/2021*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18104 [Accesat: 29.01.2022]
14. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.10.2021. Dosarul nr.1ra-1888/2021*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19676 [Accesat: 29.01.2022]
15. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.12.2017. Dosarul nr.1ra-1268/2017* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9986. [Accesat: 29.01.2022]
16. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 30.09.2020. Dosarul nr.1ra-921/2020*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16955 [Accesat: 29.01.2022]
17. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17.04.2019. Dosarul nr.1ra-657/2019*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13447 [Accesat: 29.01.2022]
18. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17.11.2021. Dosarul nr.1ra-2074/2021*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19942 [Accesat: 29.01.2022]
19. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26.09.2018. Dosarul nr.1ra-1663/2018*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11951 [Accesat: 29.01.2022]
20. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 12.05.2021. Dosarul nr.1ra-1098/2021*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18668 [Accesat: 29.01.2022]
21. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 04.10.2021. Dosarul nr.1ra-1739/2021*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19578 [Accesat: 29.01.2022]
22. *Sentiința Judecătorei Căușeni (sediul central) din 18.03.2020. Dosarul nr.1-114/2019*. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/C4EA5D63-5B9C-4A88-A37F-16FF806DAB6A [Accesat: 30.01.2022]
23. STATI, V., PAVLIUC, GH. Neexecutarea măsurilor din ordonanța de protecție a victimei violenței în familie: oportunitatea incriminării și caracteristicile juridico-penale. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XXIII Международная научная конференция (26-27 марта 2017 г., Переяслав-Хмельницкий) // Сборник научных трудов*. Переяслав-Хмельницкий, 2017, Вып.3, ч.5, p.124-130. ISSN 2524-0986
24. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1 din 28.05.2012 cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a prevederilor Capitolului XXX¹ din Codul de procedură civilă (aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie)*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=341 [Accesat: 30.01.2022]
25. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.05.2020. Dosarul nr.1ra-544/2020*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16169 [Accesat: 30.01.2022]
26. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 12.10.2021. Dosarul nr.1ra-814/2021*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19837 [Accesat: 30.01.2022]
27. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 29.06.2021. Dosarul nr.1ra-1214/2021*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19127 [Accesat: 30.01.2022]
28. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 10.04.2019. Dosarul nr.1ra-611/2019*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13452 [Accesat: 30.01.2022]
29. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16.09.2020. Dosarul nr.1ra-1173/2020*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16738 [Accesat: 30.01.2022]

30. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17.03.2021. Dosarul nr.1ra-791/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18203 [Accesat: 30.01.2022]
31. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 04.10.2021. Dosarul nr.1ra-1739/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19578 [Accesat: 30.01.2022]
32. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07.10.2021. Dosarul nr.1ra-1417/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19482 [Accesat: 30.01.2022]
33. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 04.08.2020. Dosarul nr.1a-491/2019.* Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/757971BF-5AE1-41B3-A6CA-C18AD99020AD [Accesat: 30.01.2022]
34. *Sentița Judecătorei Bălți (sediul central) din 22.02.2021. Dosarul nr.1-508/2020.* Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/B793F480-0694-4476-855C-049A58BCAB82 [Accesat: 30.01.2022]
35. *Sentița Judecătorei Strășeni (sediul central) din 24.11.2021. Dosarul nr.1-389/2021.* Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/13667283-DCCF-4F8D-8981-2D7C9B896690 [Accesat: 30.01.2022]
36. *Sentița Judecătorei Strășeni (sediul central) din 27.01.2022. Dosarul nr.1-130/2022.* Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/C501C2F8-2F78-4CBB-927C-B1F5780F834A [Accesat: 30.01.2022]
37. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.05.2020. Dosarul nr.1ra-544/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16169 [Accesat: 30.01.2022]
38. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07.04.2021. Dosarul nr.1ra-659/2021.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18633 [Accesat: 30.01.2022]
39. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 06.02.2019. Dosarul nr.1ra-214/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=12908 [Accesat: 30.01.2022]
40. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17.07.2018. Dosarul nr.1ra-1339/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11644 [Accesat: 30.01.2022]
41. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.02.2019. Dosarul nr.1ra-396/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13051 [Accesat: 30.01.2022]
42. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 12.03.2019. Dosarul nr.1ra-230/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13204 [Accesat: 30.01.2022]
43. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 23.10.2019. Dosarul nr.1ra-1920/2019.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=14517 [Accesat: 30.01.2022]
44. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26.09.2018. Dosarul nr.1ra-1663/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11951 [Accesat: 30.01.2022]
45. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20.06.2018. Dosarul nr.1ra-1119/2018.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11190 [Accesat: 03.02.2022]

Date despre autori:

Serghei BRÎNZA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: brinza.serghei@yahoo.com

ORCID: 0000-0001-5937-3926

Vitalie STATI, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: vitalie.stati@usm.md

ORCID: 0000-0003-1371-4961

Prezentat la 04.02.2022